

Розділ XXIV

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ТА СІМЕЙНОГО ПРАВА

ХАРИТОНОВ Є. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри цивільного права, доктор юридичних наук,
професор, член-кореспондент НАПрН України

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

В умовах інтеграції, активної взаємодії та взаємовпливів правових систем особливої актуальності набуває гармонізація розуміння сутності та характеристики основних правових категорій, до яких у галузі цивілістики належать цивільно-правовий статус приватної особи, право власності, зобов'язання тощо.

Зазначена обставина робить доцільним звернення до питань визначення поняття права власності та його видів. (Враховуючи вимоги до оригінальності твору, що висувуються зараз, зведемо далі до мінімуму огляд висловлених у літературі точок зору науковців, обмежившись викладом головним чином власної позиції).

Отже, не будемо зупинятися на дискусійних питаннях визначення поняття права власності, зазначивши лише необхідність уточнення дефініції права власності, що міститься у ст. 316 Цивільного кодексу України (далі — ЦК). Названа норма визначає, що правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших. Недоліком такої дефініції є те, що вона з рівним успіхом може бути застосована для характеристики речових прав на чуже майно (визначення котрих у главі 30 ЦК, до того ж, відсутні). Не компенсується ця вада і положеннями ст. 319 ЦК «Здійснення права власності», де йдеться про те, що власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд і має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону, оскільки й вони у більшому чи меншому обсягу стосуються також прав на чужі речі. Таку ситуацію, напевно чи, можна визнати оптимальною, а тому ст. 316 ЦК доцільно було б викласти у редакції ст. 314 проєкту ЦК України від 25 серпня 1996 р., яка передбачала, що правом власності є найбільш повне право, що його особа має на майно, а усі інші особи зобов'язані утримуватися від вчинення будь-яких дій, що можуть порушувати право власності. Варто зазначити, що наведені формулювання

мають спільну тональність з формулюваннями Цивільних кодексів низки європейських країн. Так, ст. 544 Французького ЦК встановлює, що правом власності є право користуватися і розпоряджатися речами найбільш повним чином, за умови дотримання заборон користування, встановлених законами або регламентами.

Ще одним актуальним питанням доктрини права власності є визначення його видів. Сучасна вітчизняна концепція правового регулювання відносин власності виходить з доцільності розрізнення наступних видів права власності: 1) право власності Українського народу, 2) право приватної власності, 3) право державної власності, 4) право комунальної власності (ст. 324–327 ЦК). Аналогічний підхід властивий і регулюванню відповідних відносин у низці ЦК пострадянських держав.

Разом із тим, у вітчизняному правознавстві існує позиція, згідно якій право власності доцільно поділяти лише на приватне і публічне. При цьому право публічної власності визначається як закріплена нормами права можливість суб'єктів публічних відносин використовувати (володіти, користуватися, розпоряджатися, мати корпоративні права тощо) на власний розсуд у межах своєї компетенції майно, яке їм належить. Взятє у такому значенні право публічної власності охоплює передбачені цивільним законодавством види: 1) право власності Українського народу, 2) право державної власності, 3) право комунальної власності. Характерною для права публічної власності є наявність у цих відносинах владного елемента, завдяки чому власник, здійснюючи своє право власності, більшою або меншою мірою використовує свої повноваження, як суб'єкта публічного права. Разом із тим, підставою їхньої диференціації є різний обсяг повноважень і як суб'єкта публічного права, і як суб'єкта права власності. [1]. Аналогічний підхід використовують і законодавці деяких європейських країн. Так, ЦК Румунії виходить з розрізнення права приватної власності (ст. 555–772) і права публічної власності (ст. 858–875). У зв'язку з цим варто звернути увагу на те, що осталим часом висловлюються й міркування про нецільність такого поділу, оскільки «поділ права власності на різні форми, зокрема, на право приватної власності і право публічної власності, належить швидше до історії, ніж до дійсності» [2].

Попри певну авантажність такої позиції, вона, усе ж, видається недостатньо зваженою, оскільки не враховує існування відмінностей між категоріями «приватне право» і «цивільне право». Дійсно, з погляду приватного права у «чистому вигляді» право власності у цьому є єдиною категорією: тут право власності — завжди означає лише право приватної власності. Його суб'єктами є приватні особи — учасники приватно-правових відносин. Однак, так само невід'ємною частиною публічного права є право публічної власності, яке належить суб'єктам публічного права.

Разом із тим, у цивільному праві (цивільному законодавстві), якому властиві і приватноправові, і публічно-правові елементи, а суб'єктами можуть бути як приватні особи, так і соціально-публічні утворення, доцільно розрізнати приватну власність та публічну власність.

Список використаних джерел

1. Харитонова О. І. Особливості регулювання відносин публічної власності // Цивільне законодавство України : навч. посібник / авт.: С. О. Харитонов, Т. С. Ківалова, О. С. Кізлова [та ін.]; за ред. д.ю.п., проф. Є. О. Харитонова, К. Г. Некіт. Одеса: Юридична література, 2013. С. 133–143.
2. Baiesu S. Делские права собственности на право публичной собственности и право частной собственности история и действительность // Приватне право України і європейська інтеграція: тенденції та перспективи. Матеріали VI Міжнародного цивілістичного форуму (м. Київ, 14–15 квітня 2016 року). – К.: ТОВ «Білоцерківдрук», 2016. – С. 29–31.

КІЗЛОВА О. С.

Міжнародний гуманітарний університет,
професор кафедри цивільного та господарського права і процесу,
доктор юридичних наук

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР ПРО НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Питання необхідності правової регламентації платних медичних послуг активно обговорюється у фахових медичних видавцях. Оскільки договір про надання медичних послуг належить до числа повел цивільного законодавства України, природно, виникли певні труднощі при з'ясуванні його сутності, значення, правової природи та місця у системі цивільно-правових договорів в національному праві України. З'ясування цих питань має не лише теоретичне, але й неабияке практичне значення, оскільки від розуміння характеру договору про надання медичних послуг залежить формування нотаріальної та судової практики з цих питань.

Право на медичну допомогу є базовим у системі соціальних прав людини. Виникнувши як доручення пацієнта лікарю, в сучасних умовах платної медицини медична допомога набуває характер послуги. За цих умов виникає та потребує подальшого удосконалення нова правова конструкція — договір про надання медичних послуг, який є однією з підстав виникнення зобов'язань з надання медичних послуг.

Інститут надання медичних послуг є комплексним міжгалузевим правовим інститутом, для якого характерне посліпання